

**SOCIAL INTEGRATION USING DANCE AND MOVEMENT THERAPY FOR
CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS (S.E.N.)
INTEGRARE SOCIALĂ CU AJUTORUL TERAPIEI PRIN DANS ȘI MIȘCARE LA
COPIII CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE (C.E.S.)**

*Nicolescu Alexandra-Cristina,
Drd. în Psihologie, UPS „Ion Creangă” din Chișinău
PhD student in Psychology, SPU „Ion Creangă” Chișinău
ORCID: 0000-0003-2821-6607*

***Abstract.** Dance and movement therapy uses non-verbal language as a tool to express emotions, communicate and facilitate group integration among children that have common activities and interests. During therapy sessions, especially when they are carried out in groups, children have the opportunity to learn to share and interact with other children, to be obedient and maintain order, to enhance their attention, concentration, memory and imagination.*

***Key-words:** children with special educational needs, social integration, dance therapy.*

După C. Zamfir și L. Vlăsceanu (1998) conceptul de integrare socială este definit ca fiind „procesualitatea interacțiunilor dintre individ sau grup și mediul social specific sau integral, prin intermediul căreia se realizează un echilibru funcțional al părților” [21, p. 300]. Astfel, fie că este vorba despre integrarea copilului în familie, în grupul școlar, ulterior integrarea adultului la locul de muncă etc., toate acestea presupun anumite comportamente de adaptare și acomodare cu mediul social specific. În cazul copiilor cu cerințe educaționale speciale (C.E.S.) adaptarea în colectivitate poate implica mai mult timp și necesitatea cunoașterii și înțelegerii anumitor aspecte particulare fiecărui copil cu C.E.S..

Copiii cu cerințe educaționale speciale pot prezenta diverse dificultăți, cum ar fi cele de vorbire, atenție, motricitate, gândire, memorie, afectivitate etc., ceea ce implică mai multă răbdare și înțelegere din partea persoanelor din jurul lor. Datorită necesității abordării educative individualizate a copiilor cu C.E.S., au apărut concepte precum școală incluzivă, dar și educație integrată [3, p. 1].

Copiii cu C.E.S. au nevoie de o abordare individualizată, de un efort colectiv al părinților, alături de psihologi, medici, profesori și educatori pentru ca aceștia să evolueze frumos și să se poată integra cu succes în colectivitate, fără a fi blamați sau batjocoriți pentru problemele pe care le prezintă. Atitudinea și comportamentul părinților și a profesorilor față copiii cu C.E.S. sunt aspecte deosebit de importante pentru integrarea mai ușoară a acestora în colectivitate, fie că este vorba despre copii cu probleme de natură emoțională, comportamentală sau cu disabilități intelectuale.

Dansul utilizează un limbaj universal care depășește barierele de gen, rasă, culturale, sociale etc. [11, p. 69]. Terapia prin dans și mișcare utilizează principiile mișcării descrise de către Rudolf von Laban [8]. Unul dintre fondatorii acestui tip de terapie a fost Marian Chace, dansatoare și profesor de dans ce a început să predea inițial tinerilor neprofesioniști și a devenit cunoscută ulterior datorită rezultatelor pozitive obținute în urma ședințelor de dans pe care le ținea pentru pacienții internați la un spital de psihiatrie din Washington D.C. [11, p. 69].

În cadrul terapiei prin dans și mișcare sunt observate mișcările naturale ale corpului, nefiind necesară o pregătire de specialitate înainte; în același timp în cadrul ședințelor de terapie este

indicat să se folosească un fond muzical adecvat, spațiul de desfășurare să fie destul de mare și luminos, iar încăperea să fie bine aerisită înainte. De asemenea, în terapie pot fi utilizate și anumite instrumente ajutoare (de exemplu bețele de lemn pentru practica exercițiilor ritmice sau elemente de recuzită cum sunt pernele etc.).

În cadrul ședințelor de terapie se pot iniția jocuri și povești care sunt exprimate cu ajutorul mișcării pentru a stimula imaginația, memoria, atenția, autocontrolul, exprimarea și comunicarea în mod liber și integrarea în colectivitate.

Terapia prin dans și mișcare utilizează limbajul non-verbal și imaginația, putând reprezenta cu ușurință un mijloc de comunicare al emoțiilor, de interacțiune, de relaxare, de eliberare de anumite stări negative, ajutând subiecții practicanți să se descopere și să comunice cu ajutorul mișcărilor și, atunci când ședințele se desfășoară în grup, să fie mult mai atenți și la nevoile celorlați participanți la ședințele de terapie.

În final, este important de subliniat faptul că, terapia prin dans și mișcare abordează ființa umană ca un tot-unitar în care conștientizarea legăturii dintre minte și corp este esențială, aceasta înlesnind stabilirea unei conexiuni cu exteriorul, integrând emoțiile și gândurile într-un mesaj non-verbal ce pornește din interiorul ființei umane. Conștientizarea relației minte-corp poate aduce starea de bine pentru ființa umană privită ca un întreg. De asemenea, T. Vasile (2017) este de părere că starea de bine și încrederea în sine pot fi îmbunătățite prin gândirea orientată către evenimente pozitive din viață și comportamente dezirabile [17, p. 407].

Studii cu privire la terapia prin dans și mișcare pentru copii cu C.E.S.

Printrele primele studii cu privire la efectele terapiei prin dans și mișcare au avut ca subiecți copii cu autism [6, 11], probleme emoționale [4, 9, 10], dificultăți de învățare [1, 13], probleme de adaptare [12].

Terapia prin dans și mișcare este indicată la copiii cu C.E.S., ajutându-i în procesul de dezvoltare psiho-fizică [20], îmbunătățind abilitățile motorii [18], comunicarea, atenția și starea de bine [16], dezvoltând abilități de lucru în echipă [2], exersând cooperarea, controlul impulsurilor, controlul furiei și al agresivității, dar și prin creșterea încrederii în sine și a sentimentului de securitate [5].

Conform S. R. Vincent și colaboratorii (2007) terapia prin dans și mișcare este indicată copiilor diagnosticați cu tulburare din spectru autist (TSA) pentru îmbunătățirea comunicării, construirea relațiilor interpersonale, conștientizarea propriei persoane, dezvoltarea propriei expresivități [19, p. 56].

A. Plătică și T. Gâncu (2019) sunt de părere că, în cadrul educativ instituționalizat copiii cu CES au o atitudine pozitivă față de școală, acordând o mai mare atenție asupra relaționării cu persoanele din jurul lor, decât asupra procesului de învățare propriu-zis [14, p. 138].

Intervențiile terapeutice prin dans și mișcare se dovedesc a fi extrem de utile pentru copiii care prezintă întârziere în vorbire și nu pot comunica adecvat din punct de vedere verbal sau au suferit anumite traume, acestea ajutându-i să poată comunica prin intermediul mișcărilor și al sunetelor [11, p. 68-69].

Analizând literatura de specialitate V. Karkou & P. Sanderson (2010) subliniază faptul că intervențiile ce utilizează artele creative, cum este și terapia prin dans și mișcare sunt considerate potrivite pentru copiii ce prezintă dificultăți de comunicare și emoționale și care au o înclinație către practica artei [7, p. 69].

Utilitatea terapiei prin dans și mișcare în contextul pandemiei

În contextul extrem de dificil pe care îl parcurgem cu toții începând cu anul 2020, necesitatea găsirii de soluții pentru continuarea activității terapeutice reprezintă o realitate pentru toți psihologii și psihoterapeuții. Astfel, datorită perioadei de lock-down și ulterior a perioadelor în care activitățile față în față au fost mai dificil de realizat, contextul terapiei online devine actual și necesar. Ședințele de terapie prin dans și mișcare pot fi continuate în regim online, dar cu câteva aspecte importante actualizate, pe care copiii și psihoterapeuții vor trebui să le îndeplinească și să le dețină:

- obligatoriu pentru copii este să fie lângă ei și o persoană adultă care să-i supravegheze îndeaproape;
- un calculator sau o tabletă cu ecran mare și o conexiune bună la internet;
- o cameră spațioasă și cu cât mai puține elemente de mobilier în ea pentru ca nimeni să nu se lovească;

Deși în acest context, ședințele de terapie prin dans și mișcare pot fi mai greu de realizat la început, aceasta nu înseamnă că este imposibil, însă cu răbdare și perseverență se poate continua un program extrem de necesar pentru copii, mai ales în această perioadă în care aceștia se confruntă cu nenumărate schimbări. Suntem de părere însă, că ședințele cu copiii ar fi indicat să se realizeze față în față, datorită faptului că ei atât de mare nevoie de contactul uman, iar dacă acest lucru nu este posibil întotdeauna se poate încerca o combinație a celor două modalități de lucru.

Concluzii

Utilizarea terapiei prin dans și mișcare reprezintă o cale eficientă de a ajuta copiii cu C.E.S. prin îmbunătățirea comunicării [11], a abilităților motorii [18], prin creșterea capacităților de construire a relațiilor interpersonale, conștientizarea propriei persoane și dezvoltarea propriei expresivități [19], exersând cooperarea, controlul impulsurilor, controlul furiei și al agresivității, prin creșterea încrederii în sine și a sentimentului de securitate [5], dezvoltând abilități de lucru în echipă [2] etc. Abordarea online a activităților cu copiii cu C.E.S. necesită studii în viitorul apropiat, considerând că acești copii au nevoie de un program integrat de terapie care să răspundă necesităților specifice și care să implice un proces de evoluție continuă din punct de vedere fizic și psihologic, care să ofere posibilitatea de dezvoltare a mecanismelor de adaptare și integrare în societate și care să conducă la o viață cât mai aproape de normalitate pentru aceștia și familiile lor.

Bibliografie

- BALAZ, S. E. *Dance Therapy in the Classroom*. 1977, New Jersey: Waldwick Hoctor Products for Education.
- CHAIKLIN, S.; WENGROWER, H. *The Art and Science of Dance/Movement Therapy*. 2016, Ediția a II-a, New York: Routledge. ISBN: 978-1-138-91032-4.
- DARIE, E. Formarea abilităților de comunicare la copiii cu C.E.S. *Convorbiri didactice*. 2014, Nr.7, p. 1-3, Casa Corpului Didactic Tulcea.
- DELANY, W. Working with children, Conference Proceedings, 8th American Dance Therapy Association, 1973, Monograph 3, p. 3-14.
- GRONLUND, E.; RENCK, B.; WEIBULL, J. Dance/Movement Therapy as an Alternative Treatment for Young Boys Diagnosed as ADHD: A Pilot Study. *American Journal of Dance Therapy*. 2005, 27(2):63-85. DOI: 10.1007/s10465-005-9000-1.
- KALISH, B. I. Body movement therapy for autistic children: a description and discussion of basic concepts. *Journal of the American Dance Therapy Association*. 1968, 1(1), p. 7-9.

- KARKOU, V.; SANDERSON, P. Dance Movement Therapy in UK Education. *Research in Dance Education*. 2010, 7(2), p. 137-155. Doi: 10.1177/1356336X010072003.
- LABAN, R. *Principles of dance and movement notation*. Boston: Plays. Inc., ediția a II-a, 1975. 61 p. ISBN 978-0823801879.
- LEVENTHAL, M. B. Movement therapy with minimal brain dysfunction children. In K.C. Mason (Ed.), *Focus on dance VII*. Reston, VA: American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance. 1974, pp. 42-48.
- LEVENTHAL, M. B. *Movement and Growth: Dance Therapy for the Special Child*. N.Y.: New York University, 1980. 111 p. ISBN 0-86633-000-3.
- LOMAN, S. T. Dance/Movement Therapy. In: *Expressive Therapies*. Ed. MALCHIODI, T. A. New York: The Guilford Press, 2005, pp. 68-89.
- NORTH, M. *Personality Assessment through Movement*. London: Macdonald & Evans. 1972. 300 p. ISBN 978-0712116220.
- PAYNE, H. Movement therapy in a special educational setting. *British Journal of Dramatherapy*. 1981, 4(3), p. 14-20.
- PLĂTICĂ, A.; GÂNCU, T. Nivelul motivației școlare a copiilor cu CES. In: *Educația incluzivă: dimensiuni, provocări, soluții*. Ediția a V-a, 2019, p. 134-138.
- SIEGEL, E. V. Movement therapy with autistic children. *Psychoanalytic Review*. 1973, 60(1), 141-149.
- SHILPA, J.; SHETTY, A.P. Effectiveness of dance movement therapy on attention deficit hyperactivity disorder children aged between 6-12 years. *Manipal Journal of Nursing and Health Sciences*. 2015, 1(1), pp. 19-23.
- VASILE, T. The relation between psychosomatics, negative emotions and perceived stress – a multidisciplinary approach. *Romanian Journal of Experimental Applied Psychology*. Special Issue, Psyworld 2016 Proceedings. 2017, 8 (1), p. 405-409. Doi: 10.15303/rjeap.2017.si1.a65.
- Venkit, V. R.; Godse, A. S. (2016). Art Based Interventions for Children with Autism and Other Behavioral Issues. *Indian Magazine of Dance/Movement Therapy*, 2016. <http://cmtaisite.wordpress.com/2016/03/17/art-based-interventions-for-children-with-autism-and-other-behavioral-issues> (vizitat 14.02.2021).
- VINCENT, S. R.; TORTORA, S.; SHAW, J.; BASINER, J.; DEVEREAUX, C.; MULCAHY, S; PONSINI, M. C. Collaborating with a Mission: The Andréa Rizzo Foundation Spreads the Gift of Dance/Movement Therapy. *American Journal of Dance Therapy*. 2007, 29, p. 51-58. Doi: 10.1007/s10465-007-9028-5.
- WIENER, J., & HELBRAUN, E. Creative movement with the learning disabled child. *Journal of Reading, Writing, & Learning Disabilities International*, 1985, 1(3), 34-44. Doi: 10.1080/0748763850010307.
- ZAMFIR, C.; VLĂSCEANU, L. *Dicționar de sociologie*. București: Editura Babel, 1998, 753 p. ISBN 9734810111.